

menda je za okó, kadar se nekteri igrajo; nekteri travo strižejo in mlado grmičje; nekteri pa na strani leže, tako, da solnce greje jih. — Manjši, ti so pa temnejši in spodej rudečkasti, in najraje so po samotnih krajih: v zaraščenih zijalkah, luknjah, pa nikoli ni po več jih skupaj, kot po dvanajst. Meso imata oba plemena za teglo, kumerno, da še psi se ne izredé ž njim, le zadnji konec je dober.

Živé prav složno, samo kadar se pojajo, takrat se mandeljci hudo koljejo včas. Živé ob travi, posebno radi oberajo popke in mladike z grmovja. Tudi v žito zahajajo ondukaj, kjer raste. Vjeti radi jedó tudi kruh; kakor leverice, tako ga jemljó v sprednje noge in grižejo. Brez vode so lahko dolgo, zatoraj nič ne marajo za to, voda če je blizo ali ne kje tam, kjer se ustavijo, da je le paše zadosti, pa so zadovoljni.

Kenguru je prav krvena in bojazljiva žival. Al oči ima dobre in ušesa; precej zaduha vse, karkoli. Če teče, nič ne vidi, kaj ima pred seboj, zato včas priteče naravnost pred lovca.

Kenguru spada k marsupialijem, zato ker tudi ima dva trebuha. Sej Rusi mu zato tudi pravijo dvutrobka, to je, dvotrebušnica. Živali dvotrebušnice mladih nimajo popolnoma zrelih, ampak rodé se komaj na pol zrele. Da mlado popolnoma izzori, zato ima ona pod unim trebuhom še en trebuh, tacega kakor kak žep, pa z ziski, da mlado sesa v njem; kako pa mladi pride iz unega trebuha v le-tega, to dozda ni še znano. Mladič je dolgo v njem, dostikrat mu je za zatišje še potlej, ko že sam hodi okoli. Ravno tako tudi mladi kenguru. Vselej je kacih 60 dni v maternem trebuhu, in ko je zrel, da sam more vènkaj, potem še le pride na svetlo, al kakor hitro čuti kako nevarnost, precej priteče, mati pa ga kar zbaše v trebuh, potlej pa beži ž njim, kolikor more. Včas mati beže zgrabi svoje mlado, pa hajd! kar v trebuh ž njim, iz kterega tako prijazno gleda, kakor čisto brez skrbi, brez vsega strahu. — Popotnik Castella pripoveduje, da je sam vidil, kako je orel podil babico, ktera je precej velicega mladiča imela s seboj. Rad bi jo bil zgrabil, pa ni upal si, pustiti je pa tudi ni hotel, temuč preganjal jo je, ker je vedil, da reva pusti mlado, kadar se vpeha. Pa Castella je sprožil, ter orla ustrelil, babice z mladim pa ne, preveč sta se mu smilila.

Kadar Kengeru-om žuga nevarnost, lovci, če jih drvé, spravijo se in beže drug za drugim: mladiči naprej, stari pa za njimi. Castella pripoveduje to-le: „Gnali smo precej veliko krdelo kengeru-ov. Sprva nam se je zdelo, da zaostajamo, pa ulili smo jo in kmali bili skor prav tik za njimi. Pa imeli smo več gospej s seboj, in zaprosila je ena za milost kengeru-u: babici, ki je pustila bila mlado, da bi bila laže utekla; ali mladič je tekel za materjo in žalostno upil. Skor so ga psi že zgrabili, pa vendar smo oteli ga in vzeli s seboj, toda kmali nam se je vsem tako priljubil, da nič tega; tako pohleven je bil“. S to živalijo je vsa druga, kakor z gorilo.

Natoroznanci večidel trdijo, marsupialija da so prav slabe, kar se tiče telesnih moči, kenguru pa ni res slab.

Mati ima tri ziske, pa vsako leto ima le eno mlado. Paré se januarja mesca in februarja. Dobro bi bilo, od oktobra pa do marca mesca, da ne bi streljali jih. Ali Avstralci jih imajo za škodljive, zato si prizadevajo vse, da bi do céla zatrli jih. Lové jih v zanjke, streljajo, pse zaganjajo za njimi, mesa pa ne jedó. Zatoraj ni kar nič čudno, ker je zmirom menj jih, po nekterih krajih pa že prav malo. Ampak da niso res tako škodljivi, kakor Avstralci menijo, več pa vendar-le škodjejo, kakor naši divji in hišni zajci, al le ondukaj, kjer

imajo polje, drugod pa tudi ne, na pr. po stepah in pustinah, ktere so tako neizmerno velike, po teh čisto nič ne, pa vendar tudi tod jih preganjajo in bijejo, kakor vedó in znajo.

Kenguru je nekoliko nevarna žival. S kremplji psa lahko raztrga, tako kakor mrjasec s svojimi čekani. Psa lahko vzdigne s sprednjima nogama, sicer pa stori s sovražnikom tako, kakor medved: kar stisne ga k sebi in ugrizne. Kadar je ranjen, teče k vodi kakor jelen. Ne pogine ne kmali: če je tudi že smrtno ranjen, vendar še zmirom beži, dokler ne zgubi vse krvi, potlej še le se zvrne. Pa mora človek varno ravnati ž njim še potlej, ko že leži. Pri zadnjih nogah ni varno, zato ne, ker rad brca in včas hudo brce in meso potegne z noge, ali kamor zagrabi. Podgoriški.

Nova postava

zastran opravljanja stroškov za popravo in zdržanje katoliških cerkev in duhovniških poslopij, potem za pripravo cerkvenih potreb.

Veljavna za deželo kranjsko.

§. 1. Stroške za popravo in zdržanje cerkvá, kaplanij in drugih cerkvenih poslopij, potem za pripravo cerkvene oprave, paramentov in drugih cerkvenih potreb morajo pred vsem opravljati tisti, kateri so k temu zavezani po kaki štiftengi, pogodbi ali po kakem drugem pravnem imenu. Kakost in mera te davšine se ravná po posebnem imenu dolžnosti.

§. 2. Ako se ne more, in na koliko se ne more dokazati taka dolžnost, se imajo porabiti za popravo teh stroškov najpred pogrešljivi prosti dohodki dotične Božje hiše; ako bi se pa s temi stroški shajati ne moglo, se porabijo tudi dohodki podružnic taiste fare, če ne stoji posebna pogodba temu nasproti.

Spolnovaje postavne ukaze zastran prodaje in zadolževanja cerkvenega premoženja, se utegne tudi založno premoženje teh cerkev na toliko poprijeti, na kolikor nima taisto že družega namena, in kolikor se ga ne potrebuje za popravo drugih stroškov, ki se opravljajo z dohodki cerkvenega premoženja.

§. 3. Pri farovškem in gospodarskem poslopi mora tiste poprave, h katerim je cerkveni prebendar po svoji lastni, svojih poslov ali domačih ljudi krivnji, nemarnosti ali neskrbnosti priliko dal, on sam odpravljati.

§. 4. Ravno tako mora prebendar pri farovžu in gospodarskem poslopi sam opravljati manjše stroške za tako imenovane „sarta tecta“, kakor plačo za dimnikarja, potem navadno popravo strehe, stropov, peči, duri, oken, ključavnic itd.

§. 5. K drugim stavbnim stroškom za te poslopja morajo cerkveni prebendarji tedaj pripomagati, kadar njih duhovnija (prebenda) v enem letu čez 500 gold. a. v. nese po fasiji, ki je od pripomočnikov (konkurentov) potrjena, ali če bi bil kdo ugovarjal, od dotične gosposke na prav postavljena.

§. 6. V tem primerljeji morajo prebendarji pri letnem dohodku čez 500 do 600 gold. 10. del, čez 600 do 700 gold. 9. del, čez 700 do 800 gold. 8. del, čez 800 do 900 gold. 7. del, čez 900 do 1000 gold. 6. del, čez 1000 do 1100 gold. 5. del, čez 1100 do 1200 gold. 4. del, čez 1200 do 1300 gold. 3. del, čez 1300 polovico stavbnih stroškov plačevati, ki ostanejo po odbitku stroškov za strežnike (dninarje) in voznino, če se stavbeni stroški ne morejo poravnati po načinu v §. 1 — 4 imenovanem; nikoli pa se ne sme od prebendarjev več tirjati.

§. 7. Cerkveni prebendarji imajo pravico, dolžnost, ki njih zadene, plačevati v letnih rokih (brištih), ki ne smejo manjši biti od tretjinke dohodkov, kar jih čez

500 gold. dobivajo. Dolžnost plačevanja v rokih, na koliko jo po dovoljenem odlogu prebendar sam opravljati ni bil zavezan, prehaja tudi na interkalare in na naslednike v vžitku duhovnije. (Dal. prih.)

Vraže na Slovenskem.

V 34. listu „Novic“ sem povedal, da 18. dan p. m. je toča velik kos spodnjega Štajerja pobila. Kakor v pozni jeseni so potem bile fare: Šmarten, Novacerkev, Frankolovo in Črešnice brez trave, brez perja in brez sadja, grozdja in zrnja. Drevje je ležalo po gojzdih podrto in izruvano; četrtno ga ni v marsikterem gojzdu ostalo; kozolci in pristave so razdjane, ljudje pa so si otožni nesrečo pripovedovali in uganjali so: kdo je neki točo naredil?

Nekteri so čenčali, da so jo duhovni napravili, ki so se za neko faro trgali, da bi jo dobili, pa jih je drugi spodlezel, in zato so mu točo poslali. Nekteri so celó trdili, da je stara baba nekega kaplančiča v oblacih vidila, pa ga z megle na tla vrgla, da si je nogi polomil.

Nekteri so rekli, da sta jo dva dijaka v neki gostilnici napravila, pa oštirica bojé se gromenja in toče v izbi, je duri odprla in zbežala, za njo se je pa toča vsula skoz duri in je devet far pobila.

Nekteri so rekli, da se je bila prejšnji dan gora užgala, v kateri so bili lintvorji, in ko je do njih stanovališč prigorelo, so lintvorji zbežali v zrak, pa njim je sledila toča in nevihta, ki je drevje lomila in hiše podirala. Na Dunaji so neki 5 lintvorjev ubili.

Nekteri so dolžili bolj učene može ali celó stare babe (čarovnice), da so točo napravile, govoreči, da so točo napravile, da so jih v oblacih z vrečami, v katerih je toča bila, vidili letati in jo na zemljo sipati.

V nekem kraju so bili na plani slamo zažgali in svinšeka (svinsko blato) na njo naderali, da dim smrdeč bi čarovnice (copernice) odgnal, pa kar strela treši v korišče in razkadi ga krog in krog.

Vidi se iz vsega tega, kako zanemarjeni v omiki so še nekteri ljudje, posebno hribovci, — kako živa potreba je, da se podučuje mladina, da ne izraste tako topa, kakor so nje stariši, kateri so se v šoli le po nemško nekoliko pisati, brati in računati učili; zdaj pa jih ne preuči nobeden več. Treba je silno, da se v ljudske šole vpelje nekoliko nauka o natoroznanstvu in poljedelstvu, pa se uči po domače, to je, po slovensko, da vsak razume, česa se uči.

V „Naprej-u“ je bil nek dopisnik iz Celja sprožil misel, da bi se v Celji ustanovilo kmetijsko društvo za slovenske kraje Štajerja s podružnicami, in da bi izdavalo kmetijsk slovensk časnik. To je dobra misel; Bog daj, da bi se izpeljala. Velika korist bi bila slovenskim kmetom, ki ne zastopijo nemških govorov v sejah in tudi nemškega časnika ne. Pa ravno nam Slovencem je najbolj potrebno kmetijsko društvo, ker smo še na nižji stopnji v poljedelstvu od Nemca.

J. Frankolski.

Iz torbice dobrovoljnega popotnika.

* Nek poseben odmev blizo Trsta. Tih jesensk večer je bil brez najmanje sapice, v tržko-slovenski zali dolini, prostirajoči se zad za morjem in Trstom med hrastjem Frnedom na južni, in pa med krasnimi vinskimi goricami na severni strani do goščate in široke lipe pred sv. Ivanom, do Tičarce in do Ograde, to je, do gore, ki se imenuje Griža, na vzhodu. Vse je bilo mirno; nebo jasno kakor ribje okó; mile zvezdice so že migljale na njem, prijazno gledaje doli proti zemlji; vendar na zapadnem obzoru je bila še viditi

temna rudečica zadnjih žarkov solnea, ki je bilo pred eno uro zašlo za gladkim in pokojnim morjem. Mesto je bilo že lepo razsvitljeno po vseh straneh. Ob tej dôbi sem enkrat spremil neke znance proti grižnem vrhu, kjer so šli, kakor je od nekaj navada, čakati s puškami divjih rac (mazurine), ki vsako leto v jeseni se preseljujejo v trumah od vzhoda proti zahodu, kakor nekaj pred spomladjo od zahoda proti vzhodu. Ko smo tam, namreč nekaj pod najgornjim grižnim vrhom, sedeli ali temveč na pol ležali, daleč od mesta gotovo najmanj poldrugo uro, gledaje pod-se v dolino in proti mestu, zaslišim kar prav razločni kričaji: „Pettorali caldi!“ — tako namreč vpijejo po Trstu ljudje, ki včasih že v jeseni, in pa vsako leto pozimi prodajajo pečene jabelka in hruške na kakem odločnem mestu ali pa hodé iz kraja v kraj. „Kaj je neki to?“ poprašam enega lovca. „Da, kaj je to? Ali ne veš, kaj je? Lahy so, ki po Trstu prodajajo pettorale calde.“ „Moj Bog! po Trstu? Saj smo pač tako deleč od Trsta. Je li mogoče, da se od tam tako lepo sliši?“ mu na to odgovorim. „Je no, saj je tako! Tisti, ki zdaj vpije, da ga prav razločno čujemo, je na kaki široki ulici ali na kaki planjavi pred visoko hišo, ktere vzhodna stran je obrnjena sém proti nam, in nam pa, kakor se v enakih priložnostih tudi drugod primerja, ta glas pošilja, ki mu pravijo jek (echo). Na, to je vse!“ Večkrat sem pač že slišal ta jek, pa iz take daljine še nikoli ne — mu rečem. „Se vé pa, da tudi zdaj bi ga ne, ako ne bi bilo vse tako tiho“ — mi odvrne. — Znamenita je ta prikazen, pa prav naravna.

* O nekem strašilu. Ob malem Šmarnu so romali ljudje, kakor po navadi, od več koroških krajev, zlasti pa Slovenci, se vé, k Materi Božji na Žitpolje ali Višpolje (Maria Rain), ki je na neki zali, pač prav čarobni visočini skoraj dve uri deleč od Celovca na čisto slovenski zemlji nad Dravo, ki teče tam po celó lepi in neizrečeno mikavni dolini, ktera zatoraj popolnoma zaslučuje svoje ime rožje. Tudi neka tukajšnja dekla nemškega rodú, to je, iz gornje Koroške, je šla tje ob tej priložnosti — prvokrat, kakor je sama djala. Ko se je zvečer vrnila, so jo poprašali, kako da je tam bilo itd. „Ach Gott na! i gö nijem-mer hin. Olles is do windisch! Ach Gott, nur zwa Stund von Klag'nfurt, und doch olles windisch!“ — je odgovorila prestrašena, da je ondi in sicer le 2 uri od Celovca vse slovensko. Ko so jej pa rekli, da celó v Žrelci ali Polomu (Ebenthal) prav blizo Celovca je tudi vse slovensko, je zavekala: „Nun, da Herr Gott sei uns gnädig!“ (to je, „bodi nam Bog milostljiv“). — Kaj ne, da tudi to je znamenita prikazen? J. G. V.

Dopisi.

Iz Ljutomera na Štaj. 8. sept. T. (Konec.) Ko je bila ta svečanosti priležna pesem v občno pohvalo govornjena, so se sopet pevci oglasili in menjaje se z muziko poslušavce razveseljevali in povzdigovali z lepimi svojimi pesmami.

Zdaj stopi gosp. dr. Ploj na oder in govori sledečo napitnico: „Slavno društvo! Neizmerno veselje se giblje v mojem srcu pri prvi „besedi“ v ljutomerskih planjavah. Za kar so se poganjali naši predočetje neutrudljivo, kar je bil namen njihove vroče želje, so nam podelili Njih veličanstvo Franc Jožef, oznanivši ravnopravnost narodom v veliki svoji državi; s tem se je pa dala priložnost, da smemo zedinjeni v besedah likati svoj jezik ter v milonježnih glasih prekrasnih pesmic razveseljevati svoje srca; — to je darilo prevelike cene, za katero je slovenski narod ljubeznjivemu Gospodarju hvaležen, in za tega voljo povzdignivši

svoje nasvete. Sklenjeno je, da časopis bode izhajal od novega leta naprej, če bo le mogoče, po 2krat na mesec, do onega časa pa po enkrat, in bo veljal za dvakrat na mesec po 2 gold., — dokler bo pa le po enkrat izhajal, pa 1 gold. na leto. Pisal bode o vsem, kar kmetijstvo in našo deželo zadeva.

To je povrhni posnetek obravnav in sklepov, ki jih je napravil zbor goriške kmetijske družbe v Tominu. Nadjamo se, da to blago početje slavnega društva ne ostane brez zaželenega sadu. Srečen uspeh se pa opira po naši misli najbolj na to, da „Umni gospodar“ dobi kar največ obilne duševne in materialne podpore iz vseh strani goriške naše dežele, kajti le on bo pravi srednik in besednik med ljudstvom in kmetijskim društvom. Dobro in koristno bi bilo, da ne bi ga pogrešala nobena kmetiška bajtica. Zatoraj vsi vrli slovenski rojaki na Goriškem, posebno gospodje duhovniki in vsi domoljubje sploh: podpirajte „Umnega gospodarja“ z dopisi in naročili vsak po svoji moči; priporočujte ga ljudstvu; razlagajte kmetom njegov namen in oživite in vtrdite v njih srcih zaup do kmetijskega društva.

Gospodarska skušnja.

Iz Polzele. (*Strušilo zajcem.*) Potrjujem v 38. listu „Novic“ naznanjeno „gotovo pomoč, da zajec sadnih drevés ne objeda“ — iz svojih velikoletnih skušinj, in naznanujem, da ni potreba drevés mazati, ampak samo s svinsko maščobo namazan količek naj se postavi k drevesu. — Skoz 13 let sem imel zelnik pri gošči, v kateri je veliko zajcev bilo, pa vendar ni bilo nikdar škode v zelniku. Postavljal sem v zelniku (poprek) palice, na katerih so se klobase v dimu sušile, — in nikoli ni bilo zajca. Leta 1850 sem na drugo faro prišel in vidil tam kmeta — po ravno nasajenem zelniku po dva čevlja dolge količke (po 3—4 sežnje saksebi) potikati. Prašam ga: „Kaj pa delate?“ — Kmet mi odgovori: „Zajcu strušilo.“ — Prašam dalje: „Se bo pa zajec teh količkov bal?“ — „Ne, pravi kmet, ampak zajec se boji svinske maščobe, s katero so količki namazani.“ — Tù mi je še le jasno bilo, zakaj da se zajec zgorej omenjenih palic boji. — Potem sem takošnih količkov po zelniku nataknil, in zajca ni bilo blizo. — H drevesom naj se bolj dolgi količki postavljajo, da jih sneg čisto ne zapade. Če so količki le na zgornjem koncu namazani, zajca gotovo blizo ne bo. — Zato je vsaktera svinska maščoba dobra, — spridena še menda najbolja.

A. L-k!

Gospodarske novice.

* Letina letošnja v Evropi. — Iz vse Nemčije se sliši veseli glas o letošnji letini, posebno v severnih krajih. Pa tudi v južnih deželah in tako tudi na Avstrijskem (razun nekterih krajev Ogorskega) imajo saj srednjo letino, če ne obilno. Na Angležkem in Irskem je zemlja tako dobro rodila, da jim ne bo treba dovaževati mnogo žita. Tudi na Francozkem je bila vrlo obilna žetva. Ker ima francozka dežela še od lani polnih žitnic, ne bo treba letos drugej kupovati žita. V severni Ameriki je bila žetva čez vse pričakovanje bogata, tako, da mnogo ladij polnih žita so peljali v Evropo. Amerika bo tedaj nadomestila to, kar se je letos v Banatu premalo pridelalo. Zato se ni bati, da bi zavoljo slabe letine v Banatu poskočila žitna cena. Priča tega, da žitu cena pada na vseh večih žitarišjih nemških in ameriških. — Tako piše časnik „Arbeitsgeber“.

* Konjski komati. V zboru köthenskega gospodarskega društva se je govorilo o tem, da konjski

komati, kakor se rabijo dandanašnji, niso primerni in da imajo mnogo napák. Zato je bilo razpisano darilo (premija) za najboljši komat. 27 novih komatov je bilo na ogled postavljenih; za najboljšega je bil priznan komat Neumann-a iz Köthen-a, ki je bil počasten s prvo premijo.

Po „Gospod. listu“.

Nova postava

zastran opravljanja stroškov za popravo in zdržanje katoliških cerkev in duhovniških poslopij, potem za pripravo cerkvenih potreb.

Veljavna za deželo kranjsko.

(Dalje.)

§. 8. Da se opravljajo stavbeni stroški, ki se po spredej stoječih odločbah (§§. 1—7) niso mogli skupej spraviti, se ima najpred patron v delež jemati.

On mora prevzeti, na koliko ne odločujejo posebne privatno-pravne imena kaj družega, peti del stroškov, ki še ostanejo potem, ko se odbije donesek iz cerkvenega premoženja in duhovniških dohodkov in to, kar strežniki in voznina znese.

§. 9. Kdor je v posesti kake grajščine, s katero je zvezana podelitna (patronska) pravica, mora spolnovati brez razločka vere dolžnosti, ki zadevajo patrona po tej postavi.

Samo iz te okoliščine, da škof nezavezan na predstavljenje (predvlastno) podeluje kako duhovnijo, se njemu ne morejo naložiti dolžnosti patrona.

§. 10. Duhovske družbe bodo pri duhovnijah z njimi vdruženih morale plačevati, ako se ne dokaže manjša dolžnost, polovico stroškov v §. 1 imenovanih po odbitku cene za strežnike in voznino.

§. 11. Stroški, ki se poravnati ne dajo z doneski imenovanimi v spredej stoječih odločbah, se opravljajo s tem, kar se nabere pri naberanji, katero se utegne vpeljati v ta namen, in na koliko bi tudi to zadostno ne bilo, se opravljajo ostali stroški praviloma (po navadi) kakor druge občinske potrebe po odločbah občinske postave, če je treba po razdelitvi v celi cerkveni okolici (fari) na podlagi neposrednih davkov, toda z ozirom na postavno oprostbo nekatoliških sovrnikov.

§. 12. Poddružnice in hiše duhovnikov, pri njih izpostavljenih, morajo popravljati in zdrževati s privze-manjem pripravljenega cerkvenega premoženja tisti, v katerih korist take cerkve in hiše obstojijo, kjer se ne nahajajo druge pravne dolžnosti. Zavolj tega pa niso oprosteni dolžnosti pripomagati k stroškom za materno cerkev in faro (§. 1), razun če bi obstala posebna pogodba.

§. 13. Ako je z mežnarsko službo zvezana pravica do stanišča, veljajo zastran poprave in zdržanja tega stanišča ukazi te postave.

Če je mežnar ob enem učitelj, in nasprotna dolžnost pripomagati k cerkvi in šoli še uravnana ni, in se tudi nobena druga pogodba ne doseže, tedaj opravljajo stroške za stanišče, ki mežnarju gré, oboji k pripomoči zavezani (konkurenti) na enake dele.

§. 14. Kolikorkrat uprava cerkvenega ali duhovniškega premoženja tirjati hoče po tej postavi donesek od patrona ali od srenje (soseske), mora ona pri škofii prositi za vpeljavo obravnave zastran pripomočkov; ta obravnava se ima vpeljati in veljavno izpeljati od politiške gosposke na podlagi stavbenih načrtov, stroškenih prevdarkov in izpiskov cerkvenega premoženja, ki so se tej gosposki že izročili ali se bodo še le poslali.

(Konec prihodnjič.)